

بستر فکری و اجتماعی مدیریت

عزیز کیاوند (رخش خورشید)

«هرکسی از ظن خود شد یار من
وز درون من نجست اسرار من»

از مدیریت زیاد گفته می‌شود اما اندیشه‌ها آن طور که باید درگیر آن نیستند. به فایول^۱ و تیلور^۲ و مایو^۳ و بنیانگذارانی دیگری چون آنان بی‌دریی استناد می‌شود اما از پایه‌های فکری و بسترهای اجتماعی - اقتصادی ظهور این نظریه‌پردازان عملگرایی نام‌آور سخنی در میان نیست. این نظریه‌پردازان نامی، بخش پیدای آن کوه یخ شناوری هستند که مجموعه آن، اندیشه و عمل معرفتی نو را می‌سازد که در کلیت خود مدیریت نامیده شده‌است. زمینه‌های فکری، فلسفی، اجتماعی و اقتصادی، بخش ناپیدای این کوه یخ شناور است و بنابراین در میدان دید قرار ندارد.

پیش از آنکه پیشتر برویم، بهتر است روشن شود که مراد از مدیریت، در این گفتار، مجهز بودن و به کارگرفتن مجموعه دانش و بینش و شرایط و مهارت‌هایی است که به یاری آنها می‌توان محیطی پویا و دلپذیر برای کارکردن افراد منطقی و معقول ایجاد کرد. مدیریت که بیشتر فرایندی اجتماعی است تا ابتکاری فردی، آنگاه موفق و کارساز است که در انسان‌های طبیعی و معقول ایجاد انگیزه کند تا آزادانه بکوشند و توانایی‌ها و خلاقیت‌های بالقوه خود را در کاری که انجام می‌دهند، به فعل درآورند.

مدیریت، دو معنای «عام و قدیم» و «خاص و جدید» دارد. معنای عام مدیریت همان چیزی است که به صورتی کم و بیش مبهم و تعریف نشده در دایره ادراک و تصور مردم موجود است و سابق‌دای دیرینه دارد. از همان آغاز پیدایش هسته‌های اولیه جماعت‌های انسانی، هرگاه که دو یا چند نفر خواسته‌اند به یاری یکدیگر کاری را انجام دهند مسائل مدیریت نیز ولو به شکلی ابتدایی رخ نموده است. اگر کار ادامه یابد به طور منطقی

انتظار می‌رود که به دلیلی یکی از این دو یا چند نفر رهبری کار را برعهده گیرد و دیگری یا دیگران نظر و سلیقه او را بپذیرند و یا در شرایطی به فرمان او گردن نهند. اما از اینجا به بعد هر یک از اعضای گروه در چارچوب همکاری خویش، دیدگاه، انگیزه و رفتار خاص خود را پیدا می‌کند. آن کس که رهبری کار را به دست گرفته است، می‌خواهد دیگری یا دیگران از هیچ کوششی فروگذار نکنند و در انجام کار سنگ تمام بگذارند. اما احساس و طرز فکر و دیدگاه آن دیگری یا دیگران می‌تواند، گاه به درجه‌ای از درجات و گاه کاملاً متفاوت

● نظریه‌پردازان بخش پیدای آن کوه یخ شناوری هستند که مجموعه آن، اندیشه و عمل معرفتی نو را می‌سازد که در کلیت خود، مدیریت نامیده می‌شود.
○ مدیریت یک فرایند اجتماعی است تا ابتکاری فردی و هنگامی موفق و کارساز است که در انسان‌های طبیعی و معقول ایجاد انگیزه کند.

باشد. این امر از نظر عقلی به ادراک او یا آنان از وضعیت که در آن قرار گرفته‌اند، بستگی دارد. اگر انجام کار را به نحوی عادلانه به نفع خود بدانند بر اهتمام خود خواهند افزود، اما اگر احساس کنند که نفع عادلانه‌ای در کار نیست و یا رابطه‌ای منطقی بین منافع و عملکرد خویش نبینند، جهت رفتارشان وارونه خواهد شد یعنی خواهند کوشید تا تن به کار ندهند. البته نفعی که در اینجا مطرح است لزوماً نفع مادی نیست؛ گرچه نفع مادی به‌ویژه در روزگار ما بسیار اهمیت دارد.

آنچه گفته شد، مدل ساده‌ای از سازمان کار ابتدایی است و همین مدل است که طی قرون و اعصار، تحول یافته و در هر عصری بنا به مقتضیات آن عصر به رنگی و به شکلی درآمده است تا جوابگوی نیازهایی مشخص باشد. مفهوم مدیریت و چارچوب نظری و عملی آن در دوران کشاورزی بعد از انقلاب صنعتی تفاوت کرده است و در عصر فراعصری که بخشی از دنیا در آستانه آن است باز هم کم یا بیش دگرگون خواهد شد.

کوتاه سخن این که فنون و روشها و مفهوم و فلسفه مدیریت با مشخصات و مقتضیات هر دورانی همخوانی و با نظام فکری، فلسفه اجتماعی و جهان‌بینی هر جامعه و ملتی پیوند دارد. نظریه‌ها و دیدگاه‌های مدیریت کشورهای صنعتی از بطن نیازهای آن و از بستر شرایط اجتماعی - اقتصادی آنها برخاسته و پایه پای تحولات درونی دیگر آنها تحول یافته است.

باری تمدنهای باستانی آسیا و از جمله ایران، در دوران رونق و رواج بی‌رقیب تولید کشاورزی یا همان دورانی که از آن به عنوان عصر انقلاب کشاورزی یاد می‌شود، نقشی فعال و ثمربخش ایفا کرده است و سازمان کار و شیوه‌ها و تدبیرهای مدیریت خود را - که باز هم تاکید می‌شود، با مقتضیات ساختارهای اجتماعی و اقتصادی و حتی سیاسی زمان خود همخوانی داشته، ایجاد کرده است. البته در ایران از این نظر، گسستگی و دگرگونی بزرگی دیده می‌شود که پیامد حمله تازیان و تهاجم مغولان است که به استقرار نظام اقطاع و تبول به جای نظام بومی دهقانی انجامید. به نظر می‌رسد که این دگرگونی با دگرگونی ژرفی در روشهای مدیریت نظام زمین‌داری همراه بوده است. به بیانی روشن‌تر در قلمرو مدیریت نظام زمین‌داری، فرهنگی را جایگزین فرهنگی دیگر کرده است که شاید آثار و تیغات فکری، ذهنی، اخلاقی و رفتاری آن هنوز هم با ما باشد.

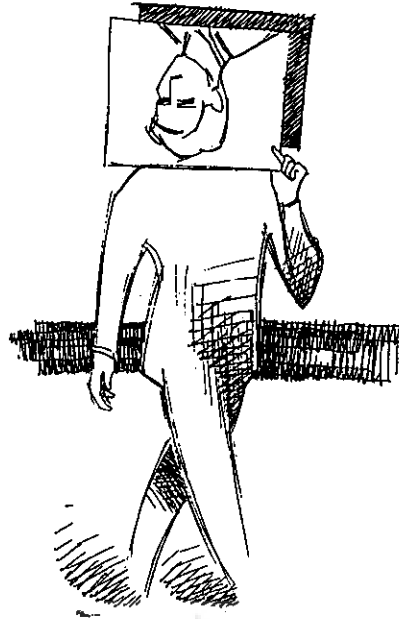
دوران بعدی، که از حدود دو قرن پیش آغاز

شده است، چنانکه می‌دانیم، عصر انقلاب صنعتی است که می‌توان آن را دوران بالندگی و جهش و حرکت و پاگرفتن بی‌سابقه قدرت اروپا خواند. تحولات نسبتاً شتابان و بسیار عظیم این دوران چهره زندگی را در کره زمین دگرگون ساخت و اوضاع و احوال و مقتضیات جدیدی پدید آورد. مدیریت به معنای خاص و جدید آن به این دوران تعلق دارد و برای پاسخ به نیازها در بستر مقتضیات زمانی و مکانی آن به میدان آمده است. به بیان دیگر نظریه‌های جدید مدیریت در دنیای صنعتی تکیه‌گاه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و حتی فلسفی دارد و چنین نیست که زیرپای آن خالی باشد.

تصادفی نیست که نظریه‌پردازانی مانند فایول در فرانسه، وبر^۲ در آلمان و تایلور در امریکا در فاصله زمانی کوتاهی ظهور می‌کنند. با تامل در نظریه‌های این مردان پیشگام می‌بینیم که کارهای آنان پاسخ به نیازی مبرم در زمان و مکانی ویژه بوده است.

مطلب را به کوتاه سخن می‌توان این طور بیان کرد که با توسعه نظام تولید کارخانه‌ای^۵، اندک اندک متوجه می‌شوید که دیدگاهها و روشهای مدیریت دوران فتودالی دیگر به خوبی عمل نمی‌کند و به قول فرخی سیستانی، می‌فهمند که «دگر باید شدن ما را کنون کافاق دیگر شد». این نیاز ادراک شده به دگرگون شدن که در تمام سطوح و یا دست کم در سطح متفکران جامعه احساس می‌شده سبب ایجاد حرکتی شده که سرانجام به پایه‌گذاری معرفتی نو انجامیده است که نام عام آن مدیریت^۶ است. این معرفت جدید نیز به سیاق متداول در بخش زنده دنیا - به‌ویژه در شصت سال گذشته - از علوم رفتاری پویای زمان تغذیه شده و به رشد خود ادامه داده است.

اگر در نظامهای اجتماعی - اقتصادی فتودالی یا شبه فتودالی گذشته نه چندان دور ایران، سازمان کار کشاورزی، خانوادگی است و یا از گروههای کوچک خویشاوند و یا همسایه تشکیل شده است، اگر فضای عمومی آن جامعه ایستا به نظر می‌آید (البته ایستایی معنی ندارد؛ گامهای تحول آقدر آهسته‌اند که گویی همه چیز را کد است و تغییر و حرکتی در کار نیست)، اگر ارتباط جامعه با جهان، اندک و محدود و تقریباً گسسته است، اگر سازمانهای حکومتی رشد نکرده و دیوانیان فقط در قلمرو اعمال حاکمیت دولت حضور دارند، اگر حق و اختیار حکومت مطلق است، در جامعه فرافتودالی امروزی سازمانها و

● فنون، روش‌ها و مفهوم و فلسفه مدیریت با مشخصات هر دوران همخوانی و با نظام فکری، فلسفه اجتماعی و جهان‌بینی هر جامعه و ملتی پیوند دارد.
○ نظریه‌های جدید مدیریت در دنیای صنعتی، تکیه‌گاه اجتماعی، اقتصادی، سیاسی و حتی فلسفی دارد.

در اداره اقتصاد کشور به صورت عاملی موثر درآمده است که اگر خوب ایفا شود سازنده است و اگر بد ایفا شود ویرانگر.

عمر بسترهای فکری و اجتماعی دیروز به سر آمده است و فرضها، مهارتها و تدبیرهای آن در شرایط اجتماعی و اقتصادی تحول یافته جدید رسا و کارساز نیست. بحران مدیریت امروز ما به‌ویژه در بخش دولتی از چنین احوال و شرایطی ناشی شده است. آشنایی ما با تئوریا و روشهای مدیریت کشورهای صنعتی مفید و آموزنده است اما تا اساس اندیشه ما نسبت به جامعه، نسبت به اقتصاد و نسبت به جایگاهی که در جهان داریم و مهمتر از همه نسبت به خود انسان ایرانی و حقوق فردی و اجتماعی او تحول نیابد، بعید است که بتوانیم از آنها به نحوی موثر استفاده کنیم.

اینکه توانایی‌ها، استعدادها و نیروی خلاقه صدها هزار مرد و زن که نزدیک به سی سال از بهترین سالهای زندگانی خود را در سازمانها می‌گذرانند بشکفتد و به ثمر بنشیند و یا در باتلاقی از آشفتگی و سرخوردگی و نومیدی تباہ گردد، پیش از هر چیزی به درجه صحت و پویایی و کارایی جهان‌بینی ما بستگی دارد و نیز به این امر بستگی دارد که ادراک‌ماز منشاء حق مردم بر چه پایه‌ای استوار است.

پانویسها:

- ۱ - HENRI FAYOL (۱۸۴۱-۱۹۲۵) بنیانگذار مدیریت مدرن در اروپاست. فایول فرانسوی است.
- ۲ - FREDRICK TAYLOR (۱۸۵۶-۱۹۱۵) قرینه آمریکایی فایول است.
- ۳ - ELTON MAYO (۱۸۸۰-۱۹۴۹) و گروه او مفاهیم و دیدگاههای مردم‌شناسی، جامعه‌شناسی و روان‌شناسی را در مدیریت به کار بردند.
- ۴ - MAX WEBER (۱۸۶۴-۱۹۲۰) فیلسوف و جامعه‌شناس آلمانی و از پیشگامان روش تحلیلی جامعه‌شناسی. او در زمینه سازمان و مدیریت نوشته است و نخستین نظریه سازمان و مدیریت آلمانی را عرضه کرده است.
- ۵ - FACTORY SYSTEM
- ۶ - MANAGEMENT

در پروژه های بزرگ فرصتی برای خطا نیست!

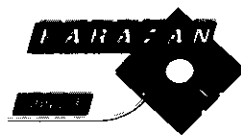
با نرم افزار «شاخص» کنترل پروژه را به دست بگیرید.

D A A R V A G

برخی از قابلیت های «شاخص» عبارتند از:

- قابلیت پردازش بر روی بیش از ۵ هزار فعالیت در یک پروژه
- قابلیت تبادل اطلاعات با بانک های اطلاعاتی
- کار در محیط شبکه های LAN و بکارگیری سیستم دستیار
- قابلیت تعریف منابع جدید، متغیر، و پله ای در طول زمان
- تهیه گزارش های خاص و افزودن گزارشهای جدید با ۲۲ نوع فونت فارسی
- ترکیب چندین پروژه در قالب یک پروژه و مدیریت پروژه به گونه پراکنده
- ترسیم دلخواه نمودارهای گانت، پرت و درخت کاری
- اجرای ماکروها برای اهداف نمایشی

تهران، کوی نصر (گیشا)، بالاتر از خیابان ۱۳، ساختمان ۱۷۰/۴، شماره ۱۱
تلفن: ۸۰۰۳۹۲۵

امروزه نیاز بکارگیری روش های نوین برنامه ریزی و کنترل پروژه در روند راه اندازی پروژه های گوناگون بیش از پیش احساس می شود. سیستم کامپیوتری شما میتواند با یاری نرم افزار مناسب، خواست های شما را جوابگو باشد. مشکل اصلی انتخاب نرم افزار مناسب است.

محصول مشترک شرکت های مشاورین پارس سیستم و نرم افزاری فرازان، چنین نرم افزاری را تحت عنوان «شاخص» در اختیار شما قرار می دهد.

«شاخص» قادر است کلیه جوانب کار شما را پوشش دهد و با نیاز های شما رشد کند. «شاخص» با در نظر گرفتن شرایط کار در ایران طراحی شده و فقط نسخه ای ناقص از برنامه ای ناهمخوان با نیاز های کشور ما نیست.

مشاورین پارس سیستم

خدمات مدیریت و طراحی سیستم های کامپیوتری

تهران، ۱۵۸۷۶، خیابان استاد مطهری، خیابان کوه نور، کوچه ششم، پلاک ۶
تلفن: ۸۸۶۵۶۶۶ - ۸۸۵۵۳۸۹ - ۸۸۵۱۰۱۲ فکس: ۸۸۵۵۳۸۹
خدمات پس از فروش: ۶۲۸۲۱۳

بایک مرکز بزرگ در قلب شهر

برای تجهیز محل کارتان مشورت کنید

۳۰ سال پیش، شاید اولین مؤسسه‌ای بودیم که جدیدترین ماشینهای اداری را در ایران عرضه کردیم.

امروز، به یمن سی سال فعالیت مستمر در عرضه مرغوبترین ماشینهای اداری در طیفی وسیع به عنوان بزرگترین مرکز تأمین و پشتیبانی تجهیزات مدرن اداری میتوانیم حرف آخر را بزنیم.

دستاورد ارزنده این تجربه و تلاش، کسب اعتبار و اعتماد روزافزون مشتریان و مصرف کنندگان بیشمار در ۷۴٪ بخش خصوصی - ۸۰٪ بخش دولتی و ۱۰۰٪ بانکهای کشور است.

شبکه گسترده سرویس و خدمات پس از فروش در سراسر کشور، بایک مرکز عظیم در تهران با بیش از ۱۳۰ مهندس و متخصص و تکنسین - مرکز آموزش - مرکز تحقیقات - موجودی بیش از ۳,۰۰۰,۰۰۰ قطعه یدکی عامل مهم ارتباط و ارائه خدمات بیشتر به شما است.

SHARP

تکنولوژی برتر، کیفیت بهتر، برای همیشه

olivetti

بزرگترین مجتمع تولید تجهیزات کامپیوتری در اروپا

EPSON

قوی ترین و مطمئن ترین نام در چاپگر کامپیوتر

مركز ماشینهای اداری ایران
IRAN OFFICE MACHINES CENTER

۳۰ سال تجربه ما در خدمت شماست

دفتر مرکزی:

تهران - خیابان ولی عصر - بالاتراز پارک ساعی - شماره ۱/۱۱۷۲

تلفن: ۸۰۱۶۲۰۰-۸۰۱۶۵۱۰ فاکس: ۸۰۸۳۹۰۶

تعمیرگاه مرکزی:

تهران - خیابان استاد مطهری، بعداز خیابان استاد مفتاح، شماره ۱۹۰

تلفن: ۸۸۲۲۱۶۸ فاکس: ۸۳۶۳۴۸

قابل توجه مدیران شرکتهایی که در زمینه:

- مشاوره مدیریت
 - اتوماسیون اداری
 - صادرات کالا
 - ساخت، فروش و خدمات پس از فروش کالاهای صنعتی
 - نرم افزار، سخت افزار و خدمات کامپیوتر
 - حمل و نقل و بازرسی کالا
 - بانک و تسهیلات مالی و اعتباری
 - بیمه
- فعالیت می کنند.
- اگر برای گسترش خدمات خود برنامه ریزی کرده اید، مجله تدبیر جای مناسبی برای معرفی کالا و خدمات شماست. چون پیام های بازرگانی شما را
- در کلیه قطبهای صنعتی و اقتصادی کشور منتشر می کند.
 - به آگاهی مدیران که تصمیم گیران نهایی در انتخاب کالا و خدمات هستند،
- می رساند
- بنابراین یکی از کوتاهترین راهها برای معرفی تواناییهای مؤسسه شما و در خدمت شکوفایی اقتصادی کشور است.

تلفن بخش بازرگانی: ۲۹۲۰۱۵

فاکس: ۲۹۳۰۰۱